

Jedna uspomena na hrvatskoga pisca isusovca o. Antuna Kanižlića u osječkoj Tvrđavi.

O životu starih hrvatskih književnika nije nam baš mnogo poznato, pa je tako i u životopisu najboljega pjesnika staroga doba u Slavoniji Kanižlića. U jedinjoj u vrijeme bivše Jugoslavije kao i Banovine Hrvatske za učenje pedagoški sposobnoj školskoj knjizi dra. Branka Vodnika o hrvatskoj staroj književnosti (Zagreb 1920.) na str. 333. čita se o Kanižličevu životu ovako: »Antun Kanižlić (1700.—1777.) rođeni Požežanin, živio je i radio u kolegiju isusovaca u **Zagrebu** i u **Po-**

žegi, gdje je promijenio svijetom«. Ovako je štampano i u školskoj knjizi g. dra. Mihovila Kombola »Hrvatska književnost do narodnog preporoda« štampanoj u Zagrebu 1941., po kojoj bi se imala učiti stara hrvatska književnost u našim srednjim školama mjesto školske knjige Vodnikove. U knjizi g. dra. Kombola ponavlja se o Kanižliču na str. 361. tvrdnja pokojnoga Vodnika ovako: »Antun Kanižlić (1700.—1777.) rodio se u Požezi, a živio je i radio kao isusovac

u kolegijima u Zagrebu i Požegi, gdje je i ostao sve do smrti«. Prije pok. prof. Vodnika franjevac o. Jakošić ovo iz Kanižličeve biografije (životopisa) u svom spisu »Scriptores Interamniae« (Građa za povijest hrvatske književnosti u izdanju hrvatske akademije znanosti knj. 2. na str. 124.) zabilježio je opreznije ovako: »Požega oriundus et in Societate Jesu Religiosus factus, in Collegio urbis natalitiae plurimam transegit aetatem«. (Iz Požega potječući i u Družbi Isusovoj redovnik postavši u kolegiju je rodnoga grada najviše živio.)

Nešto opširnije o životu Kanižličevu ipak je pisao hrvatski literarni historik dr. Branko Vodnik u svojoj izvrsnoj »Povijesti hrvatske književnosti«, što ju je izdala Matica hrvatska g. 1913., gdje nas napose zanima ono, što piše Vodnik o životu Kanižličevu poslije god. 1737. Vodnik piše u toj knjizi ovako: »Antun Kanižlić rodio se u Požegi 1699. godine od oca Franje i matere Barbare. Upravo ove godine došli su u Požegu prvi isusovci. Kanižlić svršivši u rodnom mjestu isusovačku malu gimnaziju stupi god. 1715. u Družbu Isusovu pa iza novicijata (novaštva) od dvije godine nastavi nauke u redovničkim školama, jamačno u Zagrebu. Kad se vratio iz Zagreba u Požegu, bio je ovdje propovjednik i kateheta (1733.—1737.), neko vrijeme pače »praefectus scholarum« (1735.—1737.). **Iza toga premješten je ponovo u zagrebački kolegij,** odakle se nakon osamnaest godina vratio u rodno mjesto«.

Ovo je Vodnikovo skupljanje podataka o životu Kanižličevu u spomenutom izdanju Matice hrvatske svakako napredak za izrađivanje biografije Kanižlića, koji je ne samo jedini pravi pjesnik među starim hrvatskim piscima na zemljištu Slavonije, nego je i zaslužan za razvitak hrvatske proze t. j.

pisanja hrvatskoga u slogu nevezanom. Kanižlić je u doba, kada su hrvatski pisci najviše pjesme slagali, prvi kod Hrvata napisao debelu knjigu (gotovo tisuću strana) u prozi. Ova je prva hrvatska knjiga napisana čitava u rívezanom slogu ne pjesnička nego znanstvena štampana poslije smrti Kanižličeve baš u Osijeku g. 1780. s natpisom »Kamen pravi smutnje velike«. (Sačuvali su tu staru hrvatsku knjigu č. č. o. o. franjevci u Osijeku u svojoj biblioteci.)

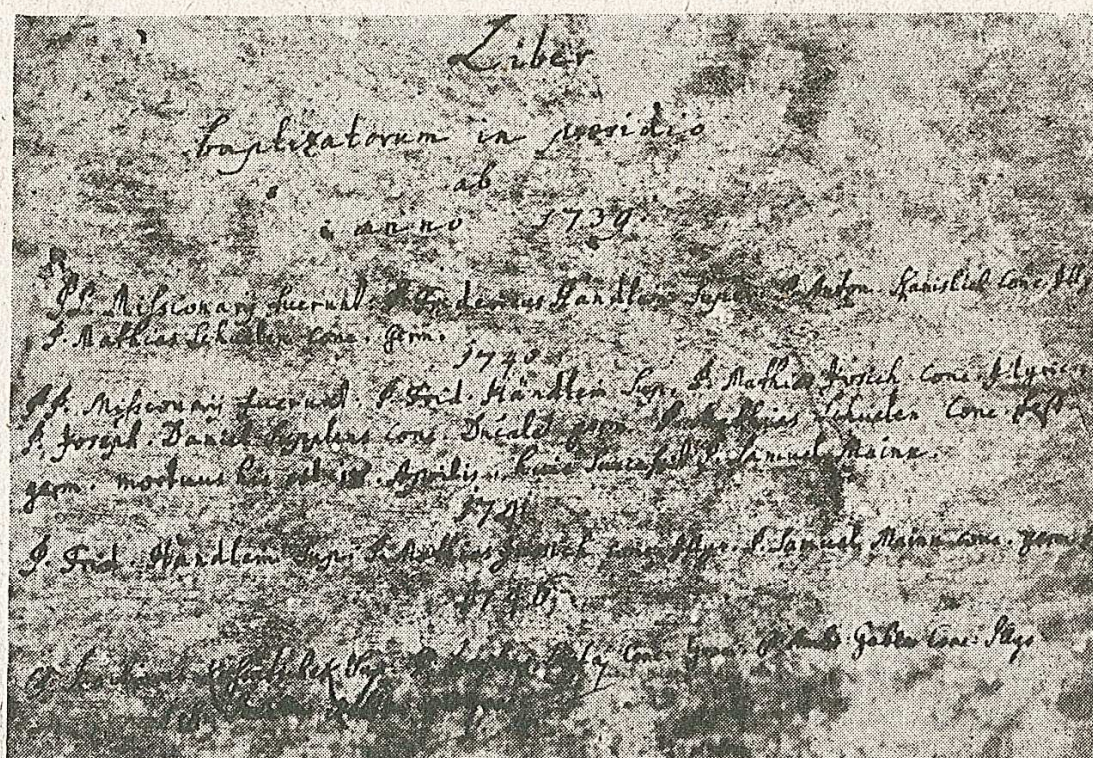
Dok je pokojni Vodnik našao, da je Kanižlić živio u Požegi do g. 1737., a poslije toga da je bio premješten ponovo u Zagreb, iz istraživanja slavonske prošlosti g. dra. Bösendorfera poznato je o Kanižliću iz toga doba njegova života nešto više i novo. U 1. i 2. svesci XV. knjige god. 1935. Priloga za književnost, jezik, istoriju i folklor (Beograd) u svojoj radnji »Isusovci osnivači župa i škola u Osijeku« g. dr. Bösendorfer piše: »Značajna je i činjenica, da je najveći slavonski pjesnik isusovac Antun Kanižlić napisao svoje Utočište B. D. Marije ugodno i prijatno a nami korisno i potribito. Na poštenje Gospe Almaške, majke od utočišta nazvane, Venecija 1759. **Kanižlić je neko vrijeme boravio u Osijeku** kao »concionator (propovjednik) illyricus (t. j. hrvatski)«.

U ovoj radnji g. dr. Bösendorfer ne bilježi, koje je godine boravio Kanižlić u Osijeku. Godine pak 1937. g. dr. Bösendorfer u 2. broju časopisa osječkih č. č. o. o. isusovaca »Naše Svetište« spominje Kanižlića u Aljmašu u svojoj radnji »Aljmaš i aljmaška Gospa« spominjući ga na str. 12. u popisu aljmaških kurata (kapelana) isusovaca ovako: »1738.—39. glasoviti Antun Kanižlić«.

Time se i onako oskudna biografija Kanižličeva mijenja. U životopisu dakle njegovu nalazimo sada tu no-

vost, da je najbolji slavonski pjesnik stare hrvatske književnosti živio također i u Osijeku i u Aljmašu. Njegovo pjesničko djelo »Sveta Rozalija« (Beč 1780.) ima također i krasnih pjesničkih opisa prirode, pa hrvatski profesori, koji nikako ne mogu pristati uz one školske predavače, što misle, da Kanižlić u »modernoj« školi ne spada više u literaturu (i u ljubljanskoj knjizi Dr. Pregelj — dr. Tomšić »Slovstvena (književna) zgodovina (povijest) Slovence, Hrvatov in Srbov« štampanoj

nosnije, dodat će se sada svemu ovom još nešto, što je spomena vrijedno poslije našega ogledavanja rezultata u zanimanju za životopis njegov. Nažalost ovo ne će biti u skladu s onim školskim piscima, koji postavljaju tvrdnju, da se u školama ne trebaju učiti životopisi hrvatskih pisaca nego kritike. Takovo je shvaćanje iz škola Srbije prihvatio i na pr. g. dr. Mate Ujević u svojoj mjesto u školskoj praksi prokušane knjige dra. Bogdanovića za đачke torbe pregolemoj i

Jedna uspomena na hrvatskog pisca o. Kanižlića

g. 1938. uzalud je tražiti hrvatskoga isusovca o. Kanižlića) moći će školskoj mladeži nešto pripovijedati i o tom piscu. Moći će se pripovijedati, da Kanižlić na primjer od njega tako lijepo opjevano pjevanje slavujevo nije slušao baš u požeškoj zlatnoj dolini nego možda u također lijepom Aljmašu kod Osijeka.

Da bude školsko predavanje o hrvatskom pjesniku o. Kanižliću u školama napose osječkim također i po-

preteškoj knjizi Hrvatska čitanka za više razrede srednjih škola, Zagreb 1941. Pogovor na str. 737.). No bit će u skladu s voljom školske mladeži, koja mjesto učenja naizust kritika o piscima ipak radije uči životopise pisaca, kada se to zahtijeva umjereno.

U osječkom župskom uredu u Tvrdavi sačuvana je u knjižnici stara kancelarijska knjiga krštenih u župi tvrđavske crkve sv. Mihajla od godine 1739. do 1795. Knjiga ima kožnate korice,

no gornje su korice već otkinute, nisu na knjizi pričvršćene. Knjiga zaslužuje, da se spremi u lijepu kakovu kutiju. Ipak je ta polovica korica dobro sačuvana i na nutarnjoj strani tintom su zapisani pateri isusovci staroga Osijeka godine 1739. pred dvije stotine i četiri godine. Među prvima je zapisano ime Kanižličjevo ovako: Liber baptisatorum (Knjiga krštenih) in praesidio (u Tvrđavi) ab anno (od godine) 1739. PP. Missionarii (Oci isusovci) fuerunt (bili su):

P. Fredericus Händlein Super.

P. Anton Kanislich Con. Illyr.

P. Mathias Schuelen Conc. germ.

Nutarnji je dio gornjih korica matice krštenih u župskom dvoru osječke Tvrđave s natpisom izvana: »Liber Baptisatorum in Praesidio Essekinensi ab anno MDCCXXXIX 1739.—95.« (Knjiga krštenih u osječkoj Tvrđavi od god.

1739.—95.) Kanižlić je zapisan u prvom redu popisa g. 1739.

Vidi se, da su u isusovačkoj družini osječkoj godine 1739. bila 3 patera misionara, a među njima je bio god. 1739. hrvatski propovjednik pater Kanižlić. Ispod toga je u osječkoj knjizi krštenih popis patera isusovaca za g. 1740., ali te godine više nije zapisan Kanižlić, nego kao propovjednik hrvatski zapisan je drugi isusovac. Isto tako nema više u popisu patera Kanižlića ni godine 1741. ni dalje.

Da je Kanižlić g. 1739. živio u Osijeku, vidi se također, kada otvorimo tu staru knjigu krštenih otprilike u sredini, gdje je zabilježeno, da je Kanižlić krstio dijete dne 29. ožujka 1739. I kod datuma je 15. listopada g. 1739. zabilježeno, da je krstio o. Antun Kanižlić.

I. Medved